

їх законні представники не звертаються до правоохоронних органів, такі правопорушення залишаються латентними.

З метою вирішення даної проблеми необхідно внесення змін до ст. 477 КПК України; - неоднозначність та суперечливість положень п. 6 ч. 1 ст. 67 КК України, якою до обставин, які обтяжують покарання віднесено вчинення злочину стосовно малолітнього (тобто особи до досягнення 14 років) та у присутності дитини (тобто особи до досягнення 18 років).

Таке законодавче визначення ставить у нерівні умови дітей – потерпілих та дітей – свідків правопорушень, пов'язаних із вчиненням домашнього насильства та не відповідає суспільній небезпечності таких посягань.

Зауважимо, що відсутність у кримінальному процесуальному законодавстві встановленого обов'язку суду скеровувати для виконання за місцем знаходження постраждалих від домашнього насильства дітей ухвали, якими застосовано обмежувальні заходи, передбачені ч. 6 ст. 194 КПК України, що унеможливорює їх реальне виконання.

Список використаних джерел

1. Путівник уповноважених осіб /відповідальних працівників місцевих органів влади та органів місцевого самоврядування у сфері запобігання та протидії домашньому насильству (практичний посібник / за заг. ред. А. Б. Благої. К. ФОП Клименко, 2020. 104с. С. 45.

2. Богатирьов О.І. Домашня злочинність в Україні: протидія та запобігання. Пріоритетні напрямки розвитку та реформування правоохоронних органів України : Всеукр. наук.-практ. конф. (Херсон 31 жовтня 2019 р.) / за заг ред.: О. О. Шкути. Херсон : ТОВ «ВКФ«СТАР»ЛТД», 2019. С. 123–127.

Бурак Марія Василівна,

старший науковий співробітник наукової лабораторії з проблем протидії злочинності ННІ № 1 Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

КОРУПЦІЙНІ СХЕМИ В ГАЗОВІЙ ГАЛУЗІ: ШЛЯХИ МІНІМІЗАЦІЇ

Анотація. Розглянуто найбільш розповсюджені корупційні схеми у газовій галузі, зокрема, під час здійснення публічних закупівель. Запропоновано шляхи мінімізації.

Ключові слова: газова галузь, публічні закупівлі, корупція.

Summary. Considered the most common corruption schemes in the gas industry are, in particular, during public procurement. Ways to minimize.

Keywords: gas industry, public procurement, corruption.

Упродовж багатьох років функціонування ринку природного газу залишалось однією з найбільш проблемних сфер української економіки в політичному, економічному та соціальному вимірах. Зокрема, розповсюджені корупційні газові схеми, криміногенна ситуація на об'єктах ПЕК характеризується постійним зростанням кількості злочинних посягань, які завдають значних збитків державі. Ця галузь має специфічні характеристики – підвищену олігархічну заінтересованість до неї, тому у ПЕК так поширені рейдерські атаки та захоплення.

Власне, монопольне становище у паливно-енергетичній, у тому числі газодобувній сфері, належить кільком потужним фінансово-промисловим групам (або кримінально-олігархічним кланам), створеним шляхом зрощення капіталу сумнівного походження із політичною владою, що певною мірою визначає високий рівень тіньової економіки та корупції у країні.

Моніторинг діяльності газової галузі дозволяє зазначити, що сфера публічних закупівель є найбільш корупціогенною з точки зору корупційних ризиків.

Вжиті державними та правоохоронними органами заходи щодо запобігання корупції в газовій галузі виявилися недостатніми для реальної стабілізації криміногенної обстановки. Сфера публічних закупівель характеризується високим рівнем корупціогенності, що пов'язано з поширеною практикою непрозорого проведення закупівельних процедур.

Убачається, що під час здійснення публічних закупівель у газовій галузі розповсюджені корупційні схеми, до яких слід віднести такі: 1) з боку замовників торгів: здійснення закупівлі товарів, послуг без проведення конкурсних торгів або здійснення торгів на неконкурентній основі за переговорною процедурою або з двома учасниками (другий учасник – підставний); виконання чи невиконання службовою особою в інтересах окремо взятого учасника процедури закупівлі будь-якої дії з використанням наданої їй влади чи службового становища з метою отримання неправомірної вигоди; допуск до участі у конкурсних торгах лише тих комерційних структур, засновники і співзасновники яких перебувають у родинних чи так званих корупційно-ділових стосунках із замовниками, тобто є пов'язаними особами; внесення службовою особою до офіційних документів завідомо неправдивих відомостей; невиконання чи неналежне виконання службовою особою своїх службових обов'язків у процесі проведення конкурсних торгів; 2) з боку учасників процедури публічної закупівлі: надання неправдивої інформації (про економічне становище підприємства) з метою участі у процедурі закупівлі; навмисне невиконання умов договору, в результаті чого замовник зазнає збитків, оскільки на проведення нових торгів не вистачає часу; 3) з боку замовників торгів та учасників процедури закупівлі: підроблення документації конкурсних торгів щодо

придбання товарів, робіт та послуг у суб'єктів господарювання, з якими досягнуто злочинної змови з метою проведення безтоварних фінансово-господарських операцій та привласнення бюджетних коштів; створення фіктивної конкуренції і, як наслідок, проведення фіктивних торгів шляхом залучення до участі у торгах «своїх» компаній, які подають різні за ціною пропозиції на конкурсні торги, які незначним чином відрізняються одна від одної, для формального дотримання процедури закупівель; проведення конкурсних торгів за високими цінами; монополістична змова учасників; просування на ринок тільки «своїх» компаній тощо [1].

Разом з тим, на газовому ринку значними є зловживання облгазів. Так, у березні 2021 р. Антимонопольний комітет України (АМКУ) оштрафував на понад 75 мільйонів гривень компанію «Львівгаз» за зловживання монопольним становищем на ринку послуг із розподілу природного газу, яка входить до так званої групи РГК (Регіональна газова компанія) українського олігарха Дмитра Фірташа, і займає монопольне становище на ринку розподілення газу та його продажу для потреб населення та промисловості. Зокрема, компанії належать 20 облгазів по всій Україні. У 2019 році з цієї ж причини компанію вже штрафували на 19 мільйонів гривень. Тоді АМКУ оштрафував ще 15 облгазів, що входять до групи компаній «РГК», а загальна сума становила 278 мільйонів гривень [2].

Крім того, спостерігаються зловживання посадовців щодо заволодіння газом акціонерного товариства «Національна акціонерна компанія «Нафтогаз України» (НАК «Нафтогаз України»). Так, директори та представники підприємств-власників Новояворівської та Новороздільської ТЕЦ (Львівська обл.) упродовж 2016-2017 років уклали низку угод про закупівлю в НАК «Нафтогаз України» природного газу для виробництва теплової енергії населенню. Для здешевлення тепла цій категорії споживачів НАК постачав ТЕЦ газ за суттєво нижчими від ринкових цінами. Проте цей газ використали не за напрямками, передбаченими договорами, а для виробництва великих обсягів електричної енергії. В результаті прибутковість виробництва електрики цими ТЕЦ перевищила 60% (проти 3-5% закладених у тариф Національною комісією, що здійснює регулювання у сфері енергетики та комунальних послуг (НКРЕКП)). Таким чином, внаслідок реалізації корупційної схеми ТЕЦ отримали надприбутки, співставні з розміром збитків, завданих НАК «Нафтогаз України». Відповідно до висновків експертизи, у 2016-2017 роках учасники злочину організували заволодіння понад 151 млн. куб. м природного газу на користь ТзОВ «ЕнергіяНовий Розділ» та ТзОВ «Енергія – Новояворівськ». Внаслідок цього НАК «Нафтогаз України» завдано збитків у розмірі понад 700 мільйонів гривень [3].

Поряд з цим, спостерігаються корупційні діяння і зі сторони НАК «Нафтогаз України». До прикладу, у ході планової виїзної ревізії фінансово-господарської діяльності НАК «Нафтогаз України» за

період з 01.10.2018 по 31.12.2019, здійсненої Державною аудиторською службою України (акт від 02.09.2020 № 05-21/2), у роботі НАК «Нафтогаз України» виявлено фінансових порушень на 176 млрд. гривень, через які бюджет недоотримав понад 75 млрд. гривень – це більше за минулорічний прибуток всієї Групи «Нафтогаз», включно з грошима від Стокгольмського арбітражу. Згідно з актом ревізії до основних правопорушень НАК «Нафтогаз України» слід віднести: продаж газу за заниженими цінами, безпідставну виплату премій членам правління «Нафтогазу», безпідставне заниження суми оплати послуг за транспортування газу, порушення у державних закупівлях, приховане кредитування газовидобувних структур, які входять у склад групи «Нафтогаз», приміром, «Укргазвидобування», заниження розміру сплачених до державного бюджету дивідендів, нарахування резерву сумнівних боргів при не затвердженому фінансовому плані тощо.

Відтак, з метою активізації діяльності правоохоронних і контролюючих органів, які виявляють корупційні правопорушення або злочини, вчинені службовими особами в газовій галузі, пропонується: переорієнтувати спеціальні підрозділи правоохоронних органів з виявлення не тяжких злочинів (невеликої тяжкості та середньої тяжкості) у сфері господарської діяльності на викриття тяжких та особливо тяжких злочинів у газовій галузі; розробити та запровадити в практичну діяльність правоохоронних органів необхідні методики виявлення та збору інформації про факти службових зловживань чи корупції на різних щаблях управління; використовувати можливості кримінального аналізу та штучного інтелекту з метою встановлення нових способів вчинення корупційних схем у газовій галузі; проаналізувати зазначені вище та інші правопорушення, що вчиняються у НАК «Нафтогаз України» для вироблення дієвих методичних рекомендацій працівникам підрозділів Департаменту стратегічних розслідувань Національної поліції, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність.

Список використаних джерел

1. Сахарова О. Б. Тіньові схеми діяльності у газовій галузі України: URL: https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2020/05/Tezy_Bolgaria_03.20/Tezy_Bolgaria_03.20_28.pdf.

2. Інформація про рішення АМКУ 30.03.2021 та 01.04.2021 URL: <https://amcu.gov.ua/news/informaciya-pro-rishennya-amku-30032021-ta-01042021>

3. Звіт Національного антикорупційного бюро України за II півріччя 2020 року: https://nabu.gov.ua/sites/default/files/reports/zvit_ii_2020_.pdf.